

Waeke van het Achterhookse en Liemerse book



**Verantwoording jury BBAL
d.d. 5 maart 2023**

De jury bestaat uit Gerwin Nijkamp (voorzitter en vertegenwoordiger mediawereld), Resy Oonk (vertegenwoordiger boekenwereld) en Frans van Gorkum (schrijfmeester en vertegenwoordiger schrijverswereld). De commissie Waeke van het Achterhookse en Liemerse book besloot voor 2022 geen nieuwe juryleden toe te voegen.

De jury heeft gelet op het groot aantal te beoordelen titels (88) methodisch gewerkt. Zij heeft de systematiek, waarvoor zij in 2021 koos, aangehouden. Dit maakt een snelle, eerste beoordeling en een onderlinge vergelijking mogelijk, ook al beseft de jury dat de diversiteit van de titels hoog is, waardoor een volledige vergelijkbaarheid niet mogelijk is.

De jury heeft het regionale karakter van het boek zwaar laten meewegen. Daarnaast hechtte zij de meeste waarde aan de criteria oorspronkelijkheid, originaliteit en meerwaarde. Hierbij overwoog zij het volgende.

Heeft de auteur een geslaagde observatie afgegeven van onze streek, de mensen, die daar wonen, hun gewoonten, de zaken die zich afspelen?

Geeft de auteur een mooie, verfrissende, onthullende, herkenbare, waardevolle en unieke karakteristiek of is het een goede herhaling, is het meer van hetzelfde, is het een variatie op een bekend thema?

Voegt het werk iets toe aan de 'collectie Achterhoek en Liemers'?

Heeft de auteur het de lezer naar de zin kunnen maken door op een goede en goed gedoseerde manier de omstandigheden te beschrijven? Daaronder rekent de jury ook bronnenstudie inclusief de verwerking hiervan, een analyse en een conclusie.

De verschenen titels zijn onder te verdelen in de volgende categorieën:

1. Literatuur (roman, thriller) 10%
2. Jeugdliteratuur 6%
3. Dialectliteratuur 10%
4. Eerste en Tweede Wereldoorlog 8%
5. Lokale historie en erfgoed 43%
6. Documentaires en biografieën 20%
7. Genealogieën 3%

Waeke van het Achterhookse en Liemerse book

De categorie geschiedenis is ten opzichte van 2021 opnieuw de grootste vertegenwoordiger. Bij proza is de streektaal goed vertegenwoordigd. Het kinderboek blijft ondervertegenwoordigd, maar stijgt ten opzichte van 2021.

De jury is onder de indruk, als het gaat om inhoud en/of vormgeving van de meeste boeken. Het merendeel is zeer leesbaar geschreven en mooi vormgegeven.

De volgende titels zijn in verband hiermee zeker het vermelden waard:

- Het verhaal van Gelderland
- Het nieuwe Oolde
- De taal levert mi-j 'n streek
- De rentmeestersrekeningen van Bredevoort

Met inachtneming van de hiervoor geformuleerde overwegingen nomineert de jury voor het BBAL 2022:

- *Adembenemend* van Lucel ten Have-Krabben
- *De beesten* van Gijs Wilbrink
- *Phoenix, de memoires van Abel Sikkink* van Bert Wagendorp
- *Zwientie in den Achterhook* van Rienke Beernink
- *Zutphen 1572, de geschiedenis van een bloedbad* van Johan Visser

De jury draagt voor als winnaar van het BBAL 2022:

De beesten van Gijs Wilbrink

Waeke van het Achterhookse en Liemerse book

Adembenemend

Maart 2020; jong, sportief, toch met corona op de IC met dagboekfragmenten van haar man

Auteur: Lucel ten Have-Krabben

Uitgeverij: Uitgeverij Boekenbent, Barneveld, 2022.

Genre: documentaires en biografieën

Aard: egodocument

Taal: Nederlands en fragmentarisch Nedersaksisch

Als in maart 2020 COVID-19 de wereld overspoelt, hebben weinig mensen weet van de vreselijke gevolgen, die dit virus teweeg zal brengen. Met de weken die volgen, wordt het besef groter en groter, dat het leven de komende tijd er anders uit zal zien, sociaal-maatschappelijk en economisch. De kranten melden dag na dag cijfers, onderzoekresultaten, verwachtingen, maatregelen. Nederland verkeert in een onzichtbare oorlogssituatie, waarbij de politiek moet laveren tussen wetenschap en menselijkheid. Het fenomeen 'wappies' steekt de kop op. Doemdenkers trekken door steden om de mensheid te waarschuwen voor de verraderlijke gedachten en beslissingen van wetenschappers en politici. Flagellanten kraaien oproer. Ondertussen gaan mensen dood, vereenzamen mensen, kunnen ziekenhuizen het toenemend aantal zieke patiënten niet aan. Cijfers, klaagzangen, zalvende monologen. Op radio en tv buitelen de mediamakers twee jaren over zich heen om de mensheid te voorzien van nieuws, graag zo uitzonderlijk en schrijnend mogelijk.

Maar wat is de werkelijkheid voor de gewone burger, het modale gezin, waar Corona onbarmhartig toeslaat? In *Adembenemend* vertelt Lucel ten Have haar verhaal als ex-patiënt, die wekenlang in het Slingelandziekenhuis in Doetinchem in coma werd gehouden en vervolgens lange tijd moest revalideren om weer normaal te kunnen functioneren. Het is het verhaal van een doorsnee burger, die hard werkt, hart heeft voor haar werk, haar gezin en de samenleving. Eigenlijk vormt zij de afspiegeling van de doorsnee-Nederlander, die elke dag weer zijn best doet om te leven, te wonen, te werken en lief te hebben. Een ondergesneeuwd beeld gedurende de Coronatijd.

Lucel ten Have doet integer verslag van de impact die Corona heeft op haar en haar gezin. De toegevoegde dagboekfragmenten van haar man Jürgen versterken het adembenemende karakter van de weg die zij moet afleggen om bijvoorbeeld weer de frisheid van de natuur en de warmte van het gezinsleven te kunnen beleven. Nergens is zij obligaat of sijnelt bombastische dramatiek door, zelfs niet in haar dankbaarheid jegens het verplegend personeel. De schrijfster schetst een werkelijk, eerlijk en oprecht beeld van wat met haar tussen 10 maart 2020 en maart 2021 gebeurde. En dat niet alleen. Ook van het werk van doktoren, verplegers en andere hulpverleners. Nederland heeft gouden zorgverleners. Op een enkel moment, als het verdriet heftig is, komt zelfs het Nedersaksisch bovendrijven.

Waeke van het Achterhookse en Liemerse boek

Het verslag is nergens langdradig. Met haar vlotte en sobere schrijfstijl neemt Lucel ten Have de lezer mee. Het is een adembenemende leesreis. Op diverse momenten in het boek weet zij de lezer zelfs emotioneel zo te raken, dat het boek even moet worden weggelegd om die emotie een plek te geven.

Dit egodocument heeft uitdrukkelijk meerwaarde als een bijzonder tijdsdocument. Het is een verslag van wat het COVID-19 virus teweeg bracht in onze regio bij de gewone mens. Het geeft een waarachtig beeld van de fysieke en psychische gevolgen voor de patiënt. Het toont de betekenis van familie, vrienden en buurt in onze regio. Het laat zien met welke worstelingen het zorgpersoneel van doen had om deze nieuwe ziekte te bestrijden.

Waeke van het Achterhoekse en Liemerse boek

De beesten

Auteur: Gijs Wilbrink

Uitgeverij: Uitgeverij Thomas Rap, Amsterdam, 2022

Genre: literatuur

Aard: roman

Taal: Nederlands en fragmentarisch Nedersaksisch

De beesten is het debuut van Gijs Wilbrink als schrijver. Veel debuten vertonen kenmerken van een aarzelend begin of voorzichtig blinkend talent. Niets van dat bij Wilbrink. De beesten is een kolossaal debuut, een pronkjuweel, waarmee de schrijver zich schaart bij de beste auteurs, die Nederland ooit heeft voortgebracht. Dat klinkt als adoratie, maar wie de laatste bladzijde van het boek heeft omgeslagen, moet echt op adem komen van zoveel pracht in taal, psychologie, originaliteit en een helse zwerftocht vanuit Utrecht naar en door het oosten van de Achterhoek.

Gijs Wilbrink is waarachtig een taalvirtuoos, die elke zin schildert met overrompelende kracht en verbeeldingskracht. Je wilt elke zin lezen, omdat elke zin zoveel schoonheid in taal bevat. De laatste jaren zijn in literair Nederland nieuwe schrijvers aangetreden met grote vertelzin. Wilbrink hoort onmiskenbaar thuis in dit rijtje. Zijn taalgebruik is origineel, hier en daar zelfs nieuw en vooral ook wijs: "De belangrijkste beslissingen in het leven zijn helemaal geen beslissingen", "halfdode en heeldode konijnen", "anarchistisch anti-autoritair leven zit vol geboden", "overdreven katholiek, overdreven protestants of onoverbrugbaar verdeeld". Wilbrink grossiert in deze prachtige taal.

Oost-Achterhoek komt met taal volop in beeld. Het hoofdstuk *Het bloed van de zoon* opent met een geweldige zin vol literaire zeggingskracht: "Vastentijd. Rode treurbeuk op een zwijgend plein, geen ziel op straat. Het leven onder de schaduw van een kerktoeren." De kruidige taal van de Achterhoeker meandert door het boek met een hoofdrol voor het woord 'kats'.

De beesten is een triptiek, waarbij de auteur zelf en de hoofdpersonen Isa en Annie hun luiken langzaam openschuiven om hun verhaal in volle glorie te laten horen en zien. De auteur beschrijft de wereld van Utrecht en het oostelijk deel van de Achterhoek gedurende de dagen rond de jaarwisseling 1995-1996. Het verhaal grijpt je bij de strot, zo herkenbaar voor vertrokken studenten en achterblijvers in dat deel van de Achterhoek waar goddeloosheid net zoveel vermaak biedt als de goden zelf.

Ofschoon de auteur elke overeenkomst met de werkelijkheid afwijst, zijn de feestplekken, het landschap, het kerkdorp, de bewoners heerlijk herkenbaar. Het nummer Alie van Normaal krijgt zelfs een literaire status.

Isa of Isabelle gaat in het boek op zoek naar haar vader, maar eigenlijk is het een zoektocht naar haarzelf. De ontknoping is beklemmend verrassend. Lange tijd laat de auteur je geloven in de geschiedenis van de herhaling, maar op enig moment wordt daar op een bijna jachtige manier een punt achter gezet.

Waeke van het Achterhookse en Liemerse book

Staring en Heuvel hebben ons leefgebied in de voorgaande eeuwen met allure beschreven. Wilbrink past in dat illustere rijtje. Wie De beesten leest en waardeert, moet zich wel realiseren, dat het oeverloos hoogverheven kunstzinnig schrijfbedrijf van de twintigste eeuw is ontmaskerd als niet waarachtig en voorgoed afgedaan.

Waeke van het Achterhoekse en Liemerse boek

Phoenix

de memoires van Abel Sikkink

Auteur: Bert Wagendorp

Uitgeverij: Pluim, Amsterdam/Antwerpen, 2021.

Genre: literatuur

Aard: avonturenroman (eerste deel van de trilogie)

Taal: Nederlands/Nedersaksisch

Iedereen in Oost-Gelderland met gevoel voor historie kent de ramp met het in brand gevlogen schip Phoenix op Lake Michigan eind november 1847, waarbij vele Achterhoekers, vooral uit Winterswijk, op weg naar Sheboygan in de staat Wisconsin de dood vonden. Slechts weinigen overleefden de ramp. Bert Wagendorp beschrijft deze trieste gebeurtenis via de denkbeeldige achtjarige Abel Sikkink, die zijn ouders, twee zussen en broertje verliest tijdens de ramp op het meer van Michigan.

Bert Wagendorp introduceert de romanfiguur Abel Sikkink in het eerste deel van de trilogie De memoires van Abel Sikkink. Hij vertelt in dit deel het verhaal van Abels jeugd, zijn werk als journalist, zijn echte vriendschap met Kalle, zijn zoektocht naar de ware oorzaak van de ramp met de Phoenix en de aanloop naar de Amerikaanse Burgeroorlog, waarbij hij het tot dan onbekende fenomeen oorlogsverslaggeving introduceert.

Het boek is eigenlijk een roadtrip, waarbij de lezer meegenomen wordt op avontuur met Abel. De belevenissen zijn veel en vol van verdrietige, traumatische, maar ook grappige en wonderlijke momenten in zijn leven. Tegelijkertijd passeren gedenkwaardige personen en momenten uit de negentiende-eeuwse geschiedenis de revue. Bert Wagendorp beschrijft tegelijkertijd op een fascinerende manier hoe Abel zijn trauma oploopt, beleeft en verwerkt. "Ik ben geworden wie ik ben dankzij de ramp."

De pen van Bert Wagendorp is vaardig, meeslepend. De karakterontwikkelingen van Abel en zijn vriend Kalle zijn soms aangrijpend, soms vanzelfsprekend, maar altijd boeiend. Wagendorp zet de lezer aan het denken. Hij neemt de lezer mee via het verhaal, maar ook via bijzondere annotaties, die nimmer de sfeer van betweterigheid raken, eerder plezieren omdat ze verdieping geven. De auteur hervertelt het verhaal van de Phoenix, plaatst het in de context van de wonderlijke Amerikaanse geschiedenis en laat zo de lezer fijntjes weten hoe maf, hoe inventief, hoe zelfbewust die Amerikanen zijn, toen en daarom ook nu.

Er staan juweeltjes van overpeinzingen in. "Rampen komen zelden onaangekondigd../.. De ramp komt op kousenvoeten, maar niet onopgemerkt. Als je opmerkzaam bent, lijkt je even in de toekomst te kunnen kijken." "Ik weet dat Achterhoekers de liefde meer zien als een gewoonte, als een voorwaarde om nieuw leven te verwekken." Gewoonweg kostbare zinnen.

Kortom, het boek is voor de Nederlandse lezersmarkt een aanrader. Het moet in elke boekenwinkel op de desk van de beste vijf boeken te zien zijn. Maar is het ook een boek, dat een plek verdient onder de nominaties van Het Beste Boek uit Achterhoek en Liemers 2022? Welgeteld 14 bladzijden gaan over de Achterhoek.

Waeke van het Achterhoekse en Liemerse book

Op deze vraag is maar één antwoord mogelijk: een volmondig ja. De aanleiding is Achterhoeks, de hoofdpersoon is Achterhoeks, de schrijver is een Achterhoeker en het talentenverhaal van Abel ten opzichte van zijn kompaan en vriend Kalle is zo Achterhoeks als het maar zijn kan.

Bert Wagendorp is erin geslaagd de typische Achterhoekse geaardheid van 'jao, jao, wat mo'j dan' literair neer te leggen in het karakter van Abel en -eindelijk dan- in de Nedersaksische taal van de Achterhoek. "Wi-j bunt op weg, Kalle" en "Bu'j ook bange, Abel?"

Waeke van het Achterhookse en Liemerse book

Zwientie in den Achterhook

Auteur: Rienke Beernink

Illustrator: Derk Jan Rouwenhorst

Uitgeverij: www.achterhoekuitgevers.nl, 2022.

Genre: kinderboek (ook geschikt voor volwassenen)

Aard: stripboek

Taal: Nedersaksisch

Nadat in 2018 het Nedersaksisch officieel is erkend als regionale taal onder het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden, beleeft ze in onze contreien een ware triomftocht.

Het juk van achterlijk en boers plat lijkt te zijn afgeschud. Theaters stromen vol met kinderen die worden geleerd hoe belangrijk de streektaal voor je eigen identiteit is. Er verschijnt prachtig lesmateriaal. Op de boekenplank van het Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers liggen dit jaar méér publicaties, geheel of deels geschreven in het Nedersaksisch. Schrijvers gebruiken het Nedersaksisch zelfs als citeertaal!

Een voorbeeld voor schrijven en blijven in onze streektaal is Zwientie in den Achterhook. In 2019 geïntroduceerd als filmster, wroet het varkentje, een creatie van Derk-Jan Rouwenhorst nu ook op papier, en hoe! Zwientie leidt kinderen aan de hand van schrijfster Rienke Beernink en illustrator Derk-Jan Rouwenhorst door de wonderlijke gebieden van de Achterhoek met meer dan twintig verwonderlijke en uitzonderlijke plaatsen, gebouwen, gebeurtenissen en personen.

De rondgang is met zwierige pen en tekenpotlood gemaakt. Zwientie maakt duidelijk, dat niet alleen in het Westen maar ook in onze contreien het goud blinkt. De manier, waarop dat gebeurt, ademt de sfeer van de boeren rockgroep Normaal in zijn hoogtijdagen: je lekker afzetten tegen het hoogmoedige en kakkerige Westen. De pedagogen onder ons zullen onmiddellijk roepen, dat de kindlezer opnieuw wordt volgestopt met vooroordelen, maar een kindlezer is geen volwassene. Die snapt onmiddellijk de grote knipogen van de schrijfster en de illustrator. Bovendien is Zwientie de nieuwe voorzitter van de Sjors en de Rebellenclub!

Op een aanschouwelijke manier leren kinderen de pareltjes van de Achterhoek kennen. Die variëren van de grens die door Dinxperlo en Süderwick loopt tot het standbeeld van Normaal in Hummelo. De streektaal wordt hier op een bijzondere en zeker niet archaïsche manier gebruikt. Dergelijke publicaties zijn vaak valkuilen omdat ze de streektaal presenteren als een woordenboek vol wonderlijke woorden. Wie zit daar op te wachten. Beernink gebruikt het Nedersaksisch als een levende taal, waarmee kan worden gecommuniceerd op diverse manieren. Zwientie is daarmee het ankerpunt voor nieuw leven in de brouwerij als het om onze streektaal gaat: het Nedersaksisch dat het standaard Nederlands omhelst en andersom!

Waeke van het Achterhoekse en Liemerse book

Jammer dat de makers van het boek de kinderen over Liemerse paden laat gaan. Als je nadrukkelijk in de titel aangeeft, dat Zwientie in de Achterhoekse modder ligt te wruten, dan moet je haar niet langs 's-Heerenberg, Loil en Didam sturen. Dat zijn plaatsen die liggen in de Liemers, waar een andere streektaal wordt gesproken. Maar een kniesoor die daar op let, als je mag vaststellen, dat onze streektaal eindelijk ook eens op de troon wordt gezet en dat in die taal over bijzondere plekken in de Liemers wordt geschreven.

Waeke van het Achterhookse en Liemerse book

Zutphen 1572

de geschiedenis van een bloedbad

Auteur: Johan Visser

Uitgever: Boom Amsterdam, 2022.

Genre: geschiedenis

Aard: promotieonderzoek

Taal: Nederlands

Het boek Zutphen 1572 leest als een spannende detective van de Noorse thrillerauteur Jo Nesbø. Beetje voor beetje wordt de complexe situatie over het bloedbad in 1572 uit de doeken gedaan en beetje voor beetje vallen de feitelijkheden als puzzelstukken in elkaar. Op het eind volgt de onthulling, die je al van mijlver ziet aankomen, maar je weet pas op het eind van precies hoe en wanneer.

Johan Visser heeft met het boek Zutphen 1572 een masterpiece afgeleverd. In heldere en objectieve bewoordingen schetst hij de gebeurtenissen in het rampjaar 1572 en dan met name de terugname van de stad Zutphen op de Geuzen en vooral Willem IV van den Bergh door Don Fadrique als vooruit geschoven post van krijgsheer de hertog van Alva, Fernando Álvarez de Toledo. Volgens de propagandistische calvinistische historici en godsdienstonderwijzers een bloedbad van ongekeerde grootte, waarbij het handelen van Van den Bergh met zachte hand naar de achtergrond is gewerkt. Katholieken konden er trouwens ook wat van, zo leren ons de feiten uit die tijd.

Visser laat de gewone boekenlezer, benieuwd naar historische verhandelingen, kennis maken met het fenomeen van herinneringscultuur, waardoor hij het perspectief en dus het oordeel van die boekenlezer stap voor stap verbetert. Na lezing van zijn boek zal de gemiddelde liefhebber de lokale, regionale en nationale historie kritischer bekijken maar ook proberen opnieuw te begrijpen. Met graagte is volgens Visser het lijden van bewoners van dorpen en steden door oorlog ingebed in religieuze of politieke componenten, maar is het gewicht dat daar dus aan is toegekend wel correct? Visser beantwoordt die vraag en maakt duidelijk dat die herinneringscultuur heeft geleid tot een bloedbad van ongekeerde vorm en dat de werkelijke feiten een ander, minder driest beeld laten zien.

Visser toont opnieuw aan, dat fake news al in de zestiende eeuw en eigenlijk altijd al bestond en dat de tegenwoordige social media met zijn juice-vloggers de schreeuwende schrijvers, makers en drukkers van pamfletten kronieken, brieven etc. van toen zijn. Toen werd ook al een mediaoorlog gevoerd. Zijn werk is grondig en doordacht en mag daarom zeker niet (zoals dat door sommigen gebeurt) worden afgedaan als ook fake news.

Sommige historici stellen tegenwoordig vast, dat Willem van Oranje nu een terrorist zou worden genoemd en dat de Tachtigjarige Oorlog vooral een economische oorlog was, waarbij gemakshalve het vaandel van het protestantisme werd gevoerd, maar feitelijk ging het puur om macht en financiële verrijking.

Waeke van het Achterhoekse en Liemerse boek

In deze regio wordt onder andere het werk van Baudartius met gouden handschoenen opgepakt. Visser pakt dat werk met werkhandschoenen aan, naait Baudartius geen oor aan, maar stelt wel terecht, dat het essentieel is de historische werkelijkheid en herinneringsculturen in samenhang te bestuderen en dat stelt het werk van Baudartius toch in een ander daglicht.

Vissers studie heeft bestudering van de historie van Achterhoek en Liemers een nieuwe, andere dimensie gegeven. Ja hoor, Visser beperkt zich niet tot Zutphen, maar schetst een waarachtig zestiende eeuwse beeld van onze mooie regio, toen men nog sprak van Graafschap en Kleefs gebied.

Een interessante vraag die overblijft: zorgt de enorme ontkerkelijking in Nederland ervoor, dat historici nu met een andere blik, vanuit een ander perspectief kijken naar onze historie, die eeuwenlang is vergeven van God, kerk en de hemelse eeuwigheid?